

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

1 ΙΟΥΛΙΟΥ — 25 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

1949

ΕΚΔΟΣΕΙΣ : ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 23 — ΑΘΗΝΑΙ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΡΙΚΟ

ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ 2006

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΞΕΝ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ: «*Η κατά Σωκράτους γραφή*». Ἀθήναι, 1949.

Ὁ ἀντισταγγελεύς τῶν Ἐφετῶν κ. Ξεν. Κ. Κωνσταντόπουλος μᾶς ἔδωσε, αὐτὸ τὸν καιρὸ, μιὰ μελέτη—μὲ τὸν τίτλο «*Ἡ κατά Σωκράτους γραφή*»—πού, ἐνῶ φαίνεται ἀνεπίκαιρη, κρύβει ὡστόσο ἀναμφισβήτητη ἐπικαιρότητα. Καὶ εἶναι διπλῆ: Πρῶτα, γιατί ὁ Σωκράτης, ἡ δίκη του καὶ ἡ καταδίκη του, εἶναι θέμα πού σέ καμμιά ἐποχὴ δὲν ἔχασε τὸ ἐνδιαφέρον. Ὁ Γκόπερτς λέει, γι' αὐτό, στὸ δεύτερο τόμο τοῦ μεγάλου του ἔργου: «Ὅσο ζοῦν ἄνθρωποι, ἐπάνω στὴ γῆ, θὰ μιλοῦν γιὰ τὴν δίκη τοῦ Σωκράτη. Θὰ θλίβονται γιὰ τὴν τύχη ἐκείνου, πού πρόσφερε τὴ ζωὴ του γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα...». Δεύτερο, ὁμως, συμβάλνει ἡ μελέτη τοῦ κ. Κωνσταντοπούλου, στὰ σημεῖα πρὸ πάντων ἐκεῖνα, πού ζωγραφίζει, συνοπτικὰ μὲν, ἀλλὰ μ' ἀδρὲς πινελιές, τὴν κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ κατάσταση, κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνα, νὰ θυμίζει πολὺ μερικὰ σύγχρονα πράγματα.

Ὁ συγγραφεύς, ἐπιχειρῶντας μ' ἀρκετὴ ἐπιτυχία, τὴν νομικὴ, ἱστορικὴ, φιλοσοφικὴ καὶ ψυχολογικὴ ἀνάλυση τῆς κατηγορίας καὶ τῆς δίκης, δίνει στοὺς νομικοὺς καὶ στοὺς ποινικολόγους τὴν ἀφορμὴ γιὰ πολλὰς χρήσιμες σκέψεις ὡς πρὸς τὴν ὀργάνωση καὶ τὴν ἀπονομὴ τῆς Δικαιοσύνης, τὴν ψυχολογία τῶν λαϊκῶν δικαστηρίων, τὸν ρόλον τῶν προκαταλήψεων καὶ γενικὰ τῆς ἀτμοσφαιρας, τῶν ἀτελειῶν τῆς διαδικασίας κλπ. Ἀλλὰ θ' ἀδικοῦσε κανεὶς τὸ βιβλίον, ἂν περιώριζε σ' αὐτὰ τὸ ἐνδιαφέρον του. Ὁ κ. Κωνσταντόπουλος ἔχει ἐπεκτείνει τὴν ἔρευνά του σ' ὅλο τὸ πρόβλημα τῆς κολοσσαίας πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς φουσιογνωμίας τοῦ Σωκράτη, ὅπως καὶ στὴ σχέση της μὲ τὸ περιβάλλον. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς δίνει στὴ μελέτη του κάποια πληρότητα καὶ σημασία.

Δὲν σιοπεύω νὰ κάμω ἐδῶ κριτικὴ τοῦ τρόπου, πού ἀντικρῦζει ὁ συγγραφεύς αὐτὸ τὸ πρόβλημα. οὔτε τῆς ἐργασίας πού ἔχει κάμει στὶς ἀξιόλογες πηγές πού χειρίζεται. Θὰ περιορισθῶ στὴ σταχυολόγηση μερικῶν χαρακτηρισμῶν τῆς δημοσίας ζωῆς, στὴν Ἀθηναϊκὴ δημοκρατία, μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸ πόλεμο καὶ τὴν κατάλυση τῶν τριάντα τυράννων.

Ὁ κ. Κωνσταντόπουλος ἔχει συμπυκνώσει, σ' ἐκφραστικώτατο πίνιακα, ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς δημοκρατίας, ὅπως εἶχε καταντήσει κατὰ τὰ τέλη τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνα: «Ὁ λαὸς—γράφει—χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν ἀθλίων δημαγωγῶν, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Περικλέους καὶ ἐντεῦθεν τὰ μέγιστα συνετέλεσαν εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς τάξεως, παρεσύρετο εἰς πράξεις καὶ ἀγωνισμῶν καὶ πολιτικῶς ἐπιβλαβεῖς ψηφισμάτων, ὅτε μὲν ὑπερσκληρῶν φροσολογιῶν τῶν εὐπόρων, ὅτε δὲ

ὑπὲρ τοῦ ἔξωστρακισμοῦ πολιτικῶν καὶ στρατηγῶν ἢ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς δέκην προσώπων ἀντιτιθεμένων εἰς τὴν φθοροποιὸν δρασίαν τῶν δημαγωγῶν ἢ καυτηριαζόντων τὰς ἀδυναμίας τοῦ ὄχλου... Ἡ ἀισχροκέρδεια, ἡ σπουδὴ πρὸς κατάληψιν δημοσίων θέσεων, αἱ συκοφαντίαι καὶ οἱ δικαστικοὶ ἀγῶνες κατὰ τῶν πλουσίων καὶ τῶν ἰσχυρῶν, ἀπετέλουν φαινόμενον σύνηθες ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ πολιτείᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην . . . Ἡ ἀδιαφορία τῶν δημαγωγῶν πρὸς τὰς ὕλικὰς καὶ πνευματικὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ ἐπέφερε δεινὴν χαλάρωσιν τῶν ἠθῶν καὶ φθορὰν τοῦ πολιτεύματος...».

Ὁ συγγραφεὺς μᾶς ὑπενθυμίζει τὴ χαριτωμένη σκηνὴ τοῦ Ἀριστοφάνη, στοὺς «Ἴππῆς», ὅπου ὁ Δῆμος, προσωποποιημένος, παρακινεῖ τὸν ἀλαντοπῶλῃ Ἀγοράκριτο, ποὺ ἐδίσταζε ν' ἀναλάβει τὴν Ἀρχή, σὰν ἀπαίδευτος, μ' αὐτὰ τὰ ἐπιχειρήματα :

— Μὴν ἀνησυχῆς γι' αὐτό... Τὸ ἔργο εἶναι φαυλότατο... Κάνε ὅ,τι κάνεις στὸ ἐπάγγελμά σου. Δηλαδή ἀνακάτεψε καὶ πλέξε ὅλα τὰ πράγματα μαζί καὶ στὸ λαὸ νὰ προσποιῆσαι φιλία, ὑπογλυκαίνοντάς τον μὲ λόγια τῆς κουζίνας... Τὰ ἄλλα προσόντα τὰ ἔχεις ὅλα. Δηλαδή φωνὴ ἀηδῆ, εἶσαι ταπεινῆς καταγωγῆς, κι' ἔχεις καὶ κακὰ ἀνατραφεῖ. Ὅ,τι χρειάζεται γιὰ νὰ γίνῃς ἄρχοντας τῆς πολιτείας!... Ἐλα, φόρεσε τὸ στεφάνι τῆς ἐξουσίας καὶ κάμε θυσία στὸ θεὸ τῶν ἡλιθίων!

Μᾶς ὑπενθυμίζει ἀκόμη τὰ θαυμάσια λόγια τοῦ Ἰσοκράτη πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης :

«Ἐνῶ εἴμεθα ἐμπειρότατοι λόγων καὶ πραγμάτων, τόσον ἀλογίστως φερόμεθα, ὥστε, περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων, τὴν ἰδίαν ἡμέραν δὲν ἔχομεν τὴν ἰδίαν κρίσιν, ἀλλ' ὅσα μὲν κατακρίνομεν, πρὶν μεταβῶμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Δήμου, τὰ ἐγκρίνομεν ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ καὶ ὅταν μετ' ὀλίγον ἀπέλθωμεν πάλιν κατακρίνομεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐψηφίσσαμεν. Οὐδεμία ἄλλη τάξις εἶναι ἐπιβλαβεστέρα εἰς τὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ φαύλους, ρήτορας καὶ δημαγωγούς!...».

Αὐτὸ τὸ περιβάλλον τί ἄλλο μποροῦσε νὰ προσφέρει στὸ Σωκράτη, γιὰ τὶς ὑπηρεσίες του, ἀπὸ τὸ κῶνειο;... ΣΠ. ΜΕΛΑΣ